

ВІДГУК

офіційного опонента

Кізіми Тетяни Олексіївни

на дисертаційну роботу Возняк Галини Василівни «Бюджетна політика соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах фінансової децентралізації», подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими темами, програмами, планами. Події останніх років призвели до значних змін в національній економіці, а фінансово-економічна нестабільність, яка загострилась і надалі залишається неподоланою, та розпочаті процеси децентралізації влади і фінансових ресурсів, формують нові вимоги щодо досягнення сталого розвитку України загалом та її регіонів зокрема. У зазначеному контексті посилюється увага до бюджетної політики як вагомий детермінанти розвитку державних фінансів та необхідної умови забезпечення соціально-економічного зростання країни. Особливої актуальності в сучасних умовах набувають питання ефективного розподілу наявних фінансових ресурсів, що спрямовуються на розвиток окремих територій. Означені процеси є надзвичайно динамічними, складними і характеризуються низкою проблем, які потребують негайного вирішення.

З цих позицій тема дисертаційної роботи Возняк Г.В., яку присвячено комплексному вирішенню наукової проблеми підвищення ефективності формування та реалізації бюджетної політики в контексті забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах фінансової децентралізації, є актуальною та своєчасною.

Дисертаційна робота пов'язана з виконанням науково-дослідних тем ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», а саме: «Механізми підвищення ефективності використання фінансового потенціалу регіону» (номер державної реєстрації 0110U002026); «Фінансові механізми формування конвергентної моделі регіонального розвитку» (номер державної реєстрації 0112U000460); «Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад Карпатського регіону в умовах реформування місцевого самоврядування» (номер державної реєстрації 0115U000018); «Методологічні основи та напрями реформування адміністративно-територіального устрою України» (номер державної реєстрації 0114U004401); «Наукові засади формування моделі сталого ендегенного зростання регіонів України в умовах адміністративно-фінансової децентралізації» (номер державної реєстрації 0117U000691); «Ризики бюджетної децентралізації у формуванні фінансового потенціалу територіальних громад Карпатського регіону» (номер державної реєстрації

0117U003493). Окрім того, теоретичні та практичні напрацювання автора є складовою конкурсних та грантових програм, виконавцем яких вона була.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, авторефератом та науковими працями Возняк Г. В. дозволяє відзначити достатню обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій. Визначена мета дослідження, що полягає в розробленні теоретико-методологічних засад, розвитку науково-методичних підходів та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності формування і реалізації бюджетної політики соціально-економічного розвитку регіонів в умовах фінансової децентралізації в Україні, зумовила логіку та структуру дисертаційної роботи, а поставлені завдання – сприяли конкретизації предмета і об'єкта дослідження. Це дало змогу автору виконати дослідження на високому науковому рівні та отримати достовірні результати, важливі висновки і пропозиції, які мають як теоретичне, так і практичне значення.

Аналіз змісту дисертаційної роботи Возняк Галини Василівни дає підстави стверджувати, що сформульовані в ній висновки та основні положення, які базуються на використанні фундаментальних положень теорії державних та місцевих фінансів, є науково обґрунтованими, про що свідчить кваліфіковане застосування широкого спектру загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Аргументація основних положень новизни та зміст дисертаційної роботи свідчать про глибоке розуміння автором досліджуваної проблеми, вміння працювати з науковою літературою, нормативно-правовими документами у сфері бюджетної політики, статистичними та аналітичними матеріалами. Висновки повною мірою відображають результати проведеного дослідження, сутність та новизну розроблених і представлених до захисту наукових положень та практичних рекомендацій.

Достовірність отриманих в дисертації результатів підтверджується широким опублікуванням у фахових наукових періодичних вітчизняних України та зарубіжних виданнях і монографіях, оприлюдненням на численних міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Дисертаційна робота складається із п'яти блоків, має класичну структуру, логіка та виклад основних положень дозволяє простежити хід наукових думок автора, супроводжується схемами, рисунками, таблицями, посиланнями на використані джерела. Зміст дисертаційної роботи відповідає назві теми, поставленій меті та засвідчує завершеність дослідження.

Результатами вирішення задекларованих завдань є розкриття теоретико-методологічних засад дослідження бюджетної політики соціально-економічного розвитку регіонів в умовах фінансової децентралізації. Так, до вагомого наукового доробку здобувача слід віднести розроблену методологію дослідження бюджетної політики соціально-економічного розвитку регіонів, яка, на нашу думку, є змістовною та добре

аргументованою, базується на системному, синергетичному, інституційному та біхевіористичному підходах до її пізнання (стор. 137-155).

Схвальної оцінки заслуговує удосконалений автором методологічний підхід до оцінювання бюджетного забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів, який базується на виокремленні групи показників за визначеними напрямками та розрахунку інтегрального показника таксонометричним методом (стор. 210-218).

Варто відмітити запропонований автором концептуальний підхід до позиціонування бюджетної політики соціально-економічного розвитку регіонів, в межах якого конкретизовано функції, принципи та інструменти реалізації такої політики. Запропоноване суб'єктне представлення бюджетної політики через поєднання процесів формування, реалізації, функціональних, часових та інституціональних аспектів дозволило поглибити методологію дослідження та запропонувати авторське трактування поняття «бюджетна політика соціально-економічного розвитку регіонів» (стор. 95-113).

Автор справедливо акцентує увагу на особливостях прояву та неоднозначному характері впливу фінансової децентралізації на процеси соціально-економічного розвитку регіонів (стор. 125-129). Не можна не погодитись з дисертантом, що вагомим ризиком для України є поглиблення диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів та зростання міжрегіональної диференціації за чистими фіскальними вигодами.

Грунтовним та всебічним є проведений у розділі 3 аналіз бюджетної політики у розрізі її функціональних складових (дохідної, видаткової, трансфертної), що дало змогу ідентифікувати проблеми, котрі супроводжують бюджетну політику соціально-економічного розвитку регіонів та запропонувати напрями їх вирішення. До таких автором справедливо віднесено: надмірне регулювання, яке супроводжувалося концентрацією фінансових ресурсів у «центрі» з поступовим їх скороченням на регіональному рівні; неефективність видатків та незадовільна їх структура; стійка орієнтація на виконання поточних завдань і першочергових потреб соціально-економічного розвитку регіонів тощо (стор. 238-290). Застосування інструментарію β та σ - конвергенції дало змогу автору підтвердити наявність регіональних нерівностей України за низкою показників, які із поглибленням фінансової децентралізації суттєво зросли (стор. 223-237).

Необхідно також позитивно оцінити підхід до моделювання впливу фінансової децентралізації на соціально-економічний розвиток регіонів, що базується на використанні економетричних моделей на основі панельних даних, застосування якого дало змогу підтвердити неоднозначну природу фінансової децентралізації в Україні (стор. 321-340).

Вагомим та обґрунтованим результатом дослідження, на наш погляд, є запропоновані автором концептуальні засади формування і реалізації бюджетної політики ендогенно-орієнтованого соціально-економічного розвитку регіонів (стор. 362-384) з чітким виокремленням принципів,

інструментів реалізації та критеріїв розвитку регіонів. У зазначеному контексті значний науковий інтерес становлять визначені дисертантом стратегічні пріоритети бюджетної політики в умовах фінансової децентралізації та чіткий комплекс заходів щодо їх досягнення відповідно до цілей соціально-економічного розвитку регіонів (стор. 385-400).

Для підвищення дієздатності бюджетної політики на регіональному рівні автором запропоновано низку рекомендацій, практична реалізація яких сприятиме зміцненню фінансової самодостатності регіонів, підвищенню прозорості бюджетного процесу, зменшенню регіональної диференціації, оптимізації системи міжбюджетних відносин та покращенню якості надаваних населенню суспільних послуг (стор. 402-411).

В цілому тему дослідження розкрито, поставлені завдання вирішено, а отримані результати характеризуються науковою новизною.

Наукова новизна положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. До найбільш вагомих результатів, що розкривають особистий внесок автора в розробку досліджуваної проблеми та характеризують наукову новизну дослідження, слід віднести такі:

- автором вперше сформульовано концептуальні засади формування і реалізації бюджетної політики соціально-економічного розвитку регіонів України, що дало змогу системно представити засадничі принципи формування та інструменти реалізації такої політики, її стратегічні пріоритети, а також визначити критерії розвитку регіонів (стор. 362 -384);

- у роботі представлено методологію дослідження бюджетної політики в умовах фінансової децентралізації з урахуванням принципів системного, синергетичного інституційного та біхевіористичного підходів, що дозволило визначити економічну сутність і функції бюджетної політики, виявити особливості її формування та наслідки реалізації для соціально-економічного розвитку регіонів (стор. 137-155);

- обґрунтовано теоретико-методологічні засади дуального позиціонування бюджетної політики соціально-економічного розвитку регіонів (стор. 106-113);

- введено в науковий обіг поняття «бюджетна політика соціально-економічного розвитку регіонів», авторське трактування якого дало змогу поглибити теоретичні засади бюджетної політики, її формування та реалізації (стор.111-112);

- визначено цільові орієнтири та стратегічні пріоритети реалізації бюджетної політики соціально-економічного розвитку регіонів в умовах фінансової децентралізації, відповідно до яких розроблено комплекс першочергових заходів, які необхідно здійснити у цій сфері (стор. 385-400);

- удосконалено методологічний підхід до оцінювання бюджетного забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів за визначеними групами показників і запропонованою методикою розрахунку інтегрального показника аксонометричним методом. Це дало змогу автору диференціювати

регіони за рівнем бюджетного забезпечення та окреслити напрями вдосконалення бюджетної політики на регіональному рівні (стор. 204-218);

– поглиблено теоретичні засади бюджетної політики соціально-економічного розвитку регіонів. Автором виділено специфічні функції, конкретизовано принципи та інструменти реалізації такої політики в умовах фінансової децентралізації (стор.100; 109; 374-384);

– удосконалено науково-методичний підхід до моделювання впливу фінансової децентралізації на соціально-економічний розвиток регіонів, застосування якого дозволило встановити зв'язок між ними та визначити ключові чинники впливу (стор. 321-340);

– розвинуто методологічні основи дослідження бюджетної політики соціально-економічного розвитку регіонів в частині систематизації ризиків фінансової децентралізації за визначеними напрямами, врахування яких сприятиме підвищенню ефективності формування і реалізації такої політики (стор. 122-131);

– набули подальшого розвитку пропозиції щодо підвищення дієвості бюджетної політики. Автором запропоновано комплекс заходів, спрямованих на зміцнення фінансової самодостатності регіонів; підвищення прозорості бюджетного процесу; зменшення регіональної диференціації; оптимізації системи міжбюджетних відносин та покращення якості суспільних послуг (стор. 402-411);

– обґрунтовано авторську позицію стосовно доцільності запровадження бюджетної стратегії регіону. Це дасть можливість знизити інвестиційні ризики та покращити ділову активність у регіоні (стор. 412-416).

Відзначені вище та низка інших наукових здобутків дисертанта мають теоретичне і практичне значення та можуть слугувати науково-методологічною базою для розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення дієвості бюджетної політики соціально-економічного розвитку регіонів в умовах фінансової децентралізації в Україні.

Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи в опублікованих працях. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, повною мірою висвітлені у 89 публікаціях автора, у т.ч.: 6 монографіях, з яких 1 одноосібна; 47 статтях у наукових фахових періодичних виданнях, з яких 9 – у виданнях, що включені до реєстру міжнародних наукометричних баз (у т. ч. «SCOPUS»); 3 статтях у наукових періодичних виданнях іноземних держав; 9 працях в інших виданнях та 24 публікаціях апробаційного характеру. Загальний обсяг опублікованих особисто автором наукових праць становить 99,04 д.а. Наукові публікації написані на високому науковому рівні та відповідають вимогам МОН України.

Автореферат відображає зміст та основні положення дисертації і дає повне уявлення про результати проведеного дослідження. Матеріал дисертації і автореферату викладено в науковому стилі, логічно та послідовно.

Теоретична та практична значимість отриманих результатів для науки і практики. Теоретичне значення отриманих Возняк Г.В. результатів визначається обґрунтуванням теоретико-методологічних засад бюджетної політики соціально-економічного розвитку регіонів та розробленими рекомендаціями з підвищення ефективності її формування й реалізації в умовах фінансової децентралізації.

Практична цінність результатів дисертаційного дослідження полягає у тому, що висновки і рекомендації автора можуть бути використані органами державної влади і управління різних рівнів при модернізації бюджетної політики в контексті пріоритетів ендогенно-орієнтованого соціально-економічного розвитку регіонів України.

Підтвердженням практичної значимості одержаних результатів дослідження є використання пропозицій здобувача центральними органами виконавчої влади, спеціалізованими установами фінансово-бюджетного контролю, органами влади на регіональному та місцевому рівнях, а саме: Міністерством фінансів України, Департаментом економічного розвитку та регуляторної політики КМУ, Територіальним управлінням Рахункової палати по Львівській, Волинській, Рівненській, Тернопільській, Івано-Франківській та Закарпатській областях, Головним фінансовим управлінням Львівської обласної державної адміністрації, Департаментом фінансової політики Львівської міської ради, Пустомитівською міською радою, що підтверджено відповідними довідками про впровадження.

Висновки та окремі науково-методичні розробки дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Львівського торговельно-економічного університету при формуванні магістерських програм, складанні навчальних програм і підготовці навчально-методичного забезпечення з дисциплін «Місцеві фінанси», «Бюджетна система», «Бюджетний менеджмент».

Ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації. Основні положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі, знайшли повне відображення в авторефераті. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації. Наукова новизна, винесена на захист, достатньо повно і аргументовано представлена в авторефераті.

Ступінь використання матеріалів і висновків кандидатської дисертації. Матеріали та наукові розробки кандидатської дисертації Возняк Галини Василівни на тему «Фінансове забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств України», яка була захищена у 2006 році за спеціальністю 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит, не використовувались у представленій дисертаційній роботі.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертаційного дослідження. Високо оцінюючи змістовність та значимість для науки і практики представленої до захисту дисертаційної роботи, слід зупинитись на окремих недоліках і дискусійних положеннях, які потребують додаткового уточнення чи аргументації.

1. У дисертаційній роботі автор фінансову децентралізацію фактично ототожнює з бюджетною або фіскальною (за західною термінологією) децентралізацією, що не є цілком правомірним, оскільки перше поняття є значно ширшим у порівнянні із другим.

2. При дослідженні бюджетної політики соціально-економічного розвитку регіонів дисертант основну увагу зосередив насамперед на проблемах та перспективах економічного розвитку, хоча питання соціального розвитку таких територій є не менш важливими, тому в роботі їм слід було приділити більше уваги.

3. Глибшої аргументації потребує пункт наукової новизни із рубрикації «отримали подальший розвиток» щодо поглиблення економічної сутності бюджетного вирівнювання, оскільки із змісту параграфу 2.4 не зовсім зрозуміло, чим запропонований підхід відрізняється від загальноприйнятих у сучасній фінансовій теорії.

4. Важливим аспектом при розкритті теоретико-методологічних засад бюджетної політики соціально-економічного розвитку регіонів є визначення її функцій та принципів формування і реалізації. Погоджуючись із автором, що «в наукових колах не спостерігається єдності щодо уніфікації принципів» (стор. 100, 109), вважаємо, що доцільно було б більше уваги приділити їх обґрунтуванню. Наприклад, дещо суперечливим є принцип пріоритетності, який полягає в переважанні інтересів місцевих громад над державними при збереженні умови оптимальності Парето (стор. 375).

5. Аналітична частина роботи (розділ 3) вражає своєю шириною охоплення, відтак застосування математичного апарату, яким автор добре володіє, дало змогу отримати достовірні та наукового обґрунтовані й емпірично доведені висновки. Разом з тим, потрібно зазначити, що, по-перше, надто багато інформації, у т.ч. й розрахунково-аналітичної, наведено в додатках (які в роботі займають близько 100 сторінок), що ускладнює сприйняття та візуалізацію отриманих результатів у основній частині. По-друге, проведене в параграфі 3.5 комплексне оцінювання бюджетного забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів України базується на застосуванні таксонометричного методу розрахунку інтегрального показника, однак аргументів на користь саме цієї метрики, автор не наводить. По-третє, фактологічний матеріал окремих підрозділів цієї частини дослідження потребує певної актуалізації.

6. Розкриваючи концептуальні засади бюджетної політики ендогенно-орієнтованого соціально-економічного розвитку регіонів в умовах фінансової децентралізації (параграф 5.1, рис. 5.1), до інструментів її реалізації автор правомірно відносить державно-приватне партнерство, однак подальші обґрунтування доцільності та механізму застосування цього інструменту не знайшли відображення у дисертаційній роботі.

7. При формуванні основних векторів бюджетної політики соціально-економічного розвитку регіонів доцільно було б більше уваги приділити проблемам функціонування об'єднаних територіальних громад, оскільки цей аспект є досить актуальним для України і потребує глибшого аналізу.

Висловлені зауваження та дискусійні положення не впливають на загальну високу оцінку дисертаційної роботи та можуть слугувати основою для наукової дискусії та продовження автором наукових досліджень за обраним напрямом.

Загальний висновок

Вищенаведене дає підстави стверджувати, що представлена на опонування дисертаційна робота Возняк Галини Василівни «Бюджетна політика соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах фінансової децентралізації» є завершеним, самостійним, актуальним науковим дослідженням, результати якого мають обґрунтовану наукову новизну, важливе практичне та теоретичне значення. Винесені на захист наукові положення, висновки та рекомендації в сукупності вирішують важливу наукову проблему – розроблення теоретико-методологічних засад бюджетної політики соціально-економічного розвитку регіонів в умовах фінансової децентралізації, методичних підходів та практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності її формування та реалізації.

Зміст автореферату відповідає основним положенням дисертаційного дослідження. Одержані наукові результати достатньо повною мірою відображені у публікаціях автора. Тема дисертації відповідає паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

За оформленням, обсягом, науковою новизною отриманих результатів, та їх достовірністю дисертаційна робота «Бюджетна політика соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах фінансової децентралізації» відповідає вимогам МОН України, що викладені у п. 9, 10, 12,13 та 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (із змінами), внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19. 08. 2015 р. та №1159 від 30.12.2015 р., а її автор Возняк Галина Василівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів
імені С.І. Юрія Тернопільського
національного економічного університету

Т.О. Кізіма

Завіряю
Зав. загальним відділом

Т.О. Кізіма

Професор Т.В. Кізіма